

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU*

The Palestinian-Israeli Problem on the Axis of Conflict Wheel Resolution

Zuhal ÇALIK TOPUZ**

Öz

Bu çalışmada, çatışmanın başından bu yana gösterilen çabalara rağmen çözüme kavuşturulamayan Filistin-İsrail sorununun spekülatif bilgilerden uzak bir şekilde incelenmesi esas alınmıştır. Bu amaçla, Filistin-İsrail çatışmasının çözümlenmesinde Mason ve Rychard'ın "meta" çalışma analizi olan "Çatışma Çarkı" modeli kullanılmıştır. Bu bağlamda çatışma; aktörler, sorunlar, dinamikler, kapsam/yapılar, nedensellik ve stratejiler olmak üzere 6 farklı boyut göz önüne alınarak incelenmiştir. Çalışma, Filistin-İsrail çatışmasının arkasındaki saklı olan köklerini, çatışma çarkı çözümlemesinin farklı boyutları ile analiz ederek literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çatışma Çarkı, Filistin, İsrail, Çatışma, Çözümleme

Abstract

In this study, the Palestinian-Israeli problem, which has not been resolved despite the efforts made since the beginning of the conflict, is based on the examination of the issue, away from speculative information. For this purpose, the conflict wheel model, which is the "meta" study analysis of Mason and Rychard, was used in the resolution of the Palestinian-Israeli conflict. Conflict in this context; 6 different dimensions: actors, problems, dynamics, scope/structures, causality and strategies. The study aims to contribute to the literature by analyzing the hidden roots of the Palestinian-Israeli conflict with different dimensions of conflict wheel analysis.

Keywords: Conflict Wheel, Palestine, Israel, Conflict, Resolution

* **Makale Geliş Tarihi:** 13.07.2023

Yayına Kabul Tarihi: 31.10.2023

**Dr. Öğretim Üyesi, Ardahan Üniversitesi, İİBF, zuhalcaliktopuz@ardahan.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-0021-1353>

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

GİRİŞ

Dünyadaki en belirgin ve merkezi çatışmalardan biri olan Filistin-İsrail sorunu, başlangıcından günümüze kadar çeşitli aşamalardan ve gelişmelerden geçmesine rağmen, halen çözümsüz ve barışçıl çözüme dirençli bir sorun olmaya devam etmektedir. Taraflar arasında müzakerelerin başlamasına, yürütülmesine, bir anlaşmaya varılmasına ve uzlaşma sürecine girilmesine büyük engeller oluşturan ve barışçıl bir çözüme engel teşkil eden güçlü sosyo-psikolojik, tarihi ve yapısal faktörler bulunmaktadır (Bar-Siman-Tov, 2010: 28). Bu faktörler sorunun çözülmesini zorlaştırarak, Orta Doğu barışında kilit meselelerden biri olan Filistin-İsrail çatışmasının çözümsüz kalmasına yol açmaktadır.

Çatışma çözümü, belirli bir coğrafi bağlamda çatışmanın nedenlerinin, aktörlerinin ve dinamiklerinin sistematik olarak incelenmesidir. Çatışma çözümü yaklaşımları, çatışmayı hafifletmek ve sona erdirmek için mutlak cevaplar sağlayamamasına rağmen çatışmayı daha iyi analiz edebilmeyi ve engellerin nasıl azaltılacağını önermek için paha biçilmez araçlar sağlamaktadırlar (Cohen, 2021). Çalışma da Filistin-İsrail sorununun ele alınmasında, çatışmanın barışçıl bir şekilde çözülmesi için çatışmanın çözümüne yönelik engellerin, stratejilerin ve ileriye dönük adımların gözden geçirilmesine ihtiyaç bulunulması yatmaktadır. Bu amaçla, "Filistin-İsrail çatışmasının çözümü nedir?" sorusu yerine "Tarafların çözüm için gerekli adımları atmasını engelleyen faktörler nedir?" sorusu üzerinden ilerleyerek taraflar arasındaki barış sürecini tıkayan nedenlere odaklanılmıştır. Bu kapsamda Filistin-İsrail çatışmasının temelleri, Mason ve Rychard'ın çatışma çarkı çözümü çerçevesinde incelenmiştir. Çatışma çarkı çözümü modeli ile, Filistin-İsrail sorunun aktörleri, çatışmanın nedenleri, sürecin dinamikleri ve geliştirilen stratejiler ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde Filistin ile İsrail arasında meydana gelen önemli tarihsel olaylar kısaca anlatılmıştır. İkinci bölümde çatışmaya neden olan etkenlerin analitik bir biçimde ortaya konulmasını sağlayan çatışma çarkı modelinden bahsedilmiştir. Üçüncü bölümde ise çatışma çarkı çözümü ekseninde, Filistin-İsrail çatışmasının analizi yapılmıştır. Son bölümde ise çatışmanın çıktılarına değinilmiştir.

FİLİSTİN-İSRAİL SORUNUNUN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

İki toplumun tek bir toprak üzerinde çatışan siyasi, dini ve ulusal iddiaları ile tanımlanan, zamanımızın en uzun ve çetin anlaşmazlıklarından biri olan Filistin-İsrail sorununun modern kökleri, bölgenin Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olduğu ve Filistin topraklarına Yahudi göçünün ilk dalgalarının başlamasıyla ortaya çıkmıştır (Siniver, 2018: 1). Yahudi göç dalgalarından önce 1881 yılında Filistin'in demografik yapısına bakıldığında, yarım milyona yakın nüfusun sadece 25.000'ini (yaklaşık yüzde 5) Yahudiler oluşturmaktaydı (Beilin, 1992: 15). 19. yüzyılın sonlarına doğru, Siyonist hareketin doğması sonucunda örgütlenen Yahudilerin Filistin'e göçüyle bu sayı artmaya başlamıştır. 20. yüzyılın başlarında ise, Britanya Hükümeti'nin Balfour Deklarasyonu ile Filistin'de bir Yahudi vatani sözü vermesinin ardından hızlanan Yahudi göçü sonrasında, 1920 yılında ilk kez iki halk arasında şiddet olayları yaşanmaya başlamıştır (Kelman, 2001: 188). İngiliz manda yönetiminde, Avrupa'da Hitlerin yükselişiyle artan antisemitizm dalgasının şiddetlenmesi ve II. Dünya Savaşı sırasında yaşanan soykırım sonucunda Filistin'e Yahudi göçü giderek hızlanmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında İngiltere'nin küresel hegemonyasının sona ermeye başlaması ve bölgeye artarak devam eden Yahudi göçlerine karşı şiddet olaylarının önüne geçememesi, İngiltere'nin bölgeden çekilmesine neden olmuştur. Bunun sonucunda İngiltere, sorunu 2 Nisan 1947 tarihinde Birleşmiş Milletlere taşımıştır.

29 Kasım 1947 tarihinde BM Taksim Planı, modern anlamda Filistin Sorununun doğmasına yol açmıştır (Karaman, 1991: 42). Bu kararla, manda yönetimi altındaki Filistin topraklarının Araplar ve Yahudiler olmak üzere iki devlete bölünmesi ve Kudüs'ün özel statüye (*corpus separatum*) sahip olması kararlaştırılmıştır (Lewis, 2006: 422). İngiliz idaresindeki manda yönetiminin sona ermesi ile çatışmanın dönüm noktası, 14 Mayıs 1948 tarihinde İsrail Devleti'nin kurulması olmuştur. İsrail Devleti'nin kurulmasıyla birlikte, sorun somutlaşmış ve aynı topraklar üzerinde hak iddia eden iki halk arasındaki çatışmaya dönüşmüştür. Çatışmayı bu şekilde algılayacak olursak, bir tarafta kendi kaderini tayin hakkı temelinde Filistin milliyetçiliği ile diğer tarafta Yahudi ulusal kimliği kurma arayışına dayanan Siyonizm arasında jeopolitik bir mücadele başlamıştır

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

(Bar-Tal, 2006). İsrail Devleti'nin kurulması ile başlatılan 1948 Savaşı'nın ardından soruna yeni boyutlar eklenmiştir. 1948 yılına kadar, her iki tarafında üzerinde hak iddia ettiği topraklar, uluslararası olarak Filistin olarak bilinmesine rağmen, savaşın ardından İsrail Devleti, Batı Şeria ve Gazze Şeridi olmak üzere üç parçaya bölünmüş, Filistin ortadan kalkmıştır (Karaman, 1991: 46). Bununla birlikte savaş sırasında evlerini terk etmek zorunda kalan Filistinli mülteciler sorunu ortaya çıkmıştır.

1948 yılından sonra Arap-İsrail çatışması (1956, 1967, 1973) bir dizi kalıcı rekabetten oluşmuştur (Siniver, 2018: 1). 1967 Arap-İsrail Savaşı (Altı Gün Savaşı) tarihsel bağlamı açısından büyük bir öneme sahiptir. 1967 Savaşı, Orta Doğu'daki siyasi ve askeri güç dengesini önemli ölçüde değiştirmiştir. Savaş sonucunda İsrail, BM Genel Kurulu taksim kararında Filistin toprakları olarak belirlenen Gazze Şeridi ve Batı Şeria'yı işgal etmekle birlikte, Mısır'dan Sina Yarımadasını, Suriye'den ise Golan Tepeleri'ni işgal etmiştir. İsrail bu savaşla, Orta Doğu'nun haritasını değiştirmekle kalmayıp, Arap Devletleri'nin ideolojilerinin ağır bir darbe almasına ve iktidarların değişmesine yol açmıştır. Bununla birlikte Filistinliler açısından 1967 Savaşı halihazırda başlamış olan bir sürece yeni bir boyut ve ivme kazandırmıştır. Filistinliler, kendi kaderlerini tayin etmek için örgütlenmeye başlamış ve El-Fetih önderliğinde Filistin Kurtuluş Örgütü, Filistin mücadelesinde bir aktör olarak ortaya çıkmıştır.

1973 Savaşı, 1948 ve 1967 savaşlarından farklı olarak Filistin sorunu karşısında birleşen Arap Devletleri yerine kendi ulusal topraklarının bir parçası olan (Mısır- Sina Yarımadası ve Suriye-Golan Tepeleri) yerleri İsrail'in kontrolünden geri almak istemeleri sonucu meydana gelmiştir. Savaşın sonuçları sadece Orta Doğu devletlerini değil, uluslararası sisteme etki edecek petrol krizine yol açmıştır. Savaştan sonra, ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Batı Şeria ve Gazze'nin kaderi de dahil olmak üzere daha zor konularda müzakerelerden kaçınırken, İsrail'in Sina Yarımadası ve Golan Tepeleri'nden kısmi çekilmesini içeren sınırlı ikili anlaşmalardan oluşan diplomatik bir strateji izlemiştir. Bunun sonucunda Mısır ile İsrail arasında Camp David Antlaşması (1979) imzalanmıştır. 1979 yılında Mısır ile İsrail arasında imzalanan barış antlaşmasının ardından yalnızlaşan Filistinlilerin, 1982 yılında Lübnan işgali sonrası FKÖ'nün Beyrut'tan sürülmesi ile FKÖ, Filistin Devleti'nin kurulması yönündeki çabalarını artırmıştır. Diplomatik çabaların sonuç vermediği bu dönemde Filistinliler, seslerini dünyaya duyurmak amacıyla 1987 yılında İntifada

hareketini başlatmıştır (Ulutaş vd., 2012: 7). İntifada'nın ardından 1988 yılında, Filistin Ulusal Konseyi, başkenti Kudüs olan bağımsız Filistin Devleti'ni kurulduğunu ilan etmiştir.

1990'lı yıllarda Arap-İsrail çatışmasında yeni bir sürece girilmiştir. Barış süreci olarak tanımlanan bu yeni dönemde, uluslararası sistemin büyük güçleri ve çatışmanın taraf ülkeleri, "barış için toprak" ilkesi etrafında sorunlara çözüm için bir araya gelmiştir (Bayraktar, 2013: 5). 1990 sonrası dönemde Arap-İsrail çatışması olarak adlandırdığımız çatışma, tarafların birbirlerini karşılıklı tanımasıyla Filistin-İsrail barış süreci olarak anılmaya başlamıştır. Madrid süreci, Filistin-İsrail çatışmasını çözmek için sürdürülen ilk uluslararası çabayı temsil ettiği için çatışmanın dinamikleri açısından da önemlidir. Bu süreç, taraflar arasında imzalanan bir dizi anlaşmayla sonuçlanmasına rağmen 2000 yılında Ariel Şaron'un Mescid-i Aksa ziyaretinin ardından yaşanan II. İntifada hareketiyle sona ermiştir. 2000 sonrası dönemde de taraflar arasında birçok müzakere süreci başlatılmış olsa da gerek bölgesel gerek ulusal gerekse uluslararası konjonktürün etkisiyle olumlu sonuçlanmamıştır. Örneğin, İsrail'in 2005 yılında Gazze'den tek taraflı olarak çekilmesi ya da Annapolis görüşmeleri gibi adımlar tarafları barışçıl bir çözüme yakınlaştırmamıştır. Obama döneminde barış süreci için olumlu adım atılamayan ilişkilerde, Trump döneminde Kudüs'ü İsrail'in başkenti kabul etmesi kararı, ABD'nin arabulucu statüsünü çıkmaza sokmuştur. Trump'ın Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararı, dolaylı olarak İsrail'in ilhakını onaylamakla birlikte iki tarafın birbirinin ulusal haklarını ilk kez tanıdığı Oslo Antlaşmaları üzerindeki tartışmanın da yeniden başlamasına neden olmuştur (Lintl, 2018: 5). Biden yönetiminde ise taraflar arasında iki devletli çözüme destek verildiği açıklanmasına rağmen taraflar arasında müzakereler yeniden başlatılmamıştır. 7 Ekim 2023 tarihinde Hamas'ın İsrail'e roket saldırılarına karşılık İsrail'in Gazze'ye havadan, karadan ve denizden operasyon başlatmasıyla insanlık dramına dönüşen çatışma da sorunun çözümü için atılacak adımlar belirsizliğini sürdürmektedir.

Sonuç olarak, Oslo Anlaşmalarının imzalanmasından bu yana geçen otuz yılda, yapılan anlaşmalarda öngörülen "nihai statü" konularının ele alınmasında çok az ilerleme kaydedilmiştir. Taraflar arasındaki sınırlar hâlâ tartışmalı yapısını korurken, İsrail Batı Şeria'daki yerleşim yerlerini artırmaya devam etmektedir. Bununla birlikte, Kudüs'ün ve Filistinli

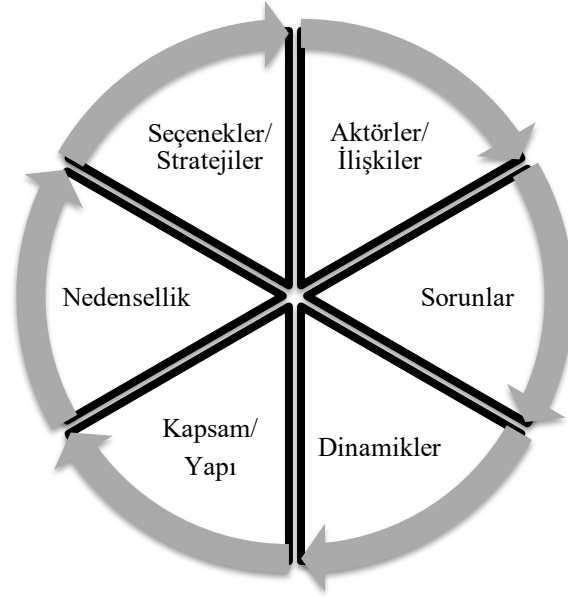
ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

mültecilerin geleceği konusunda belirsizlik sürmekte ve güvensizlik nedeniyle çatışmalar yaşanmaktadır.

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ MODELİ

Bir kavram olarak çatışmanın birçok tanımı bulunmaktadır. Galtung, *Theories of Conflict* adlı çalışmasında, çatışmayı “uyumsuz hedefler peşinde koşan aktörler” olarak tanımlamıştır (Galtung, 1973: 23). Benzer bir yaklaşımla Fisher da çatışmayı, bir ilişkide iki veya daha fazla taraf arasındaki hedeflerin veya değerlerin uyumsuzluğu, birbirini kontrol etme girişimleri ve birbirine karşı besledikleri düşmanca duygular olarak ifade etmiştir (Fisher, 1990). Jeong’a göre ise çatışma, güç dinamiklerinin altında yatan farklı çıkarlar ve değerler arasındaki rekabetin kalıcı ve yaygın doğasını temsil etmektedir (Jeong, 2008: 5). Peter Wallensteen çatışmayı, “mevcut kısıtlı kaynaklar kümesini aynı anda sahiplenmek için en az iki aktörün mücadeleye girdiği toplumsal bir durum” olarak tanımlamaktadır (Wallensteen, 2002: 16). Çatışma çözümü ise, çatışmayı anlamak için yapılandırılmış bir analiz sürecidir. Çatışma çözümü çatışmaları sona erdirmek için, onları sürdüren nedensel faktörleri anlamayı gerektirmektedir (Haushofer, Biletzki, Kanwisher, 2010). Çatışmaya dahil olan aktörlere ve bakış açılarına, çatışmanın nedenlerine ve bu unsurların etkileşim dinamiklerine odaklanmaktadır (Herbert, 2017). Bununla birlikte taraflar arasında kalıcı bir barışın tesis edilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Çatışma çözümü sürecinin çeşitli yönlerine göre tasarlanmış çok çeşitli araçlar vardır. Çatışma çözümü süreçleri için kullanılan temel araçlar arasında, çatışma çarkı, çatışma ağacı, çatışma haritalama ve Glas’ın gerginlik modeli gibi çatışmanın farklı boyutlarını ele alan meta araçlar bulunmaktadır. Mason ve Rychard tarafından geliştirilen “çatışma çarkı”, çatışmayı farklı bileşenlere ayırarak çatışmanın belirli yönleri analiz etmeden önce ilk genel bakışının ortaya konulmasında bir çerçeve sunmaktadır. Çatışma çarkı modelinde çarkı oluşturan bileşenler çatışma boyutunu oluşturmaktadır. Böylelikle, çeşitli çatışma parçalarının birbirine bağlılığını gösteren ve çarkın bir parçasından diğerine mantıksal bir bağ inşa edilmektedir. Bununla birlikte farklı seçeneklere ve stratejilere sahip olduğu için çözüme ulaşmada bir adım öne çıkmaktadır.

Şekil 1: Mason ve Rychard'ın Çatışma Çarkı

Kaynak: (Mason ve Richard, 2005)

Mason ve Rychard, çatışma çarkının altı parçasının her birinin (Şekil 1), bir çatışmanın çeşitli bileşenlerini anlamak için tanımlamıştır. İlk olarak, çatışmayı doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen ve etkileyen *aktörlerin veya tarafların* arasındaki ilişkileri açıklamak, çatışma çözümlemesinin önemli bir unsurudur (UN Conflict Analysis Practice Note, 2016). Çatışmada yer alan aktörlerin incelenmesi, çatışmayı etkileyebilecek veya çatışmadan etkilenebilecek yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası aktörlerin belirlenmesine yardımcı olmaktadır (Oliva ve Charbonnier, 2016: 64). Aktörler, çatışma içerisindeki bireyler, kuruluşlar veya devletlerden oluşmaktadır. Çatışmanın doğrudan tarafları olanlar birincil aktörlerdir. Dolaylı olarak çatışmaya taraf olanlar ise, ikincil aktörlerdir. Çatışmaya arabuluculuk etmek ya da dönüştürmek için müdahil olan aktörler ise üçüncü aktörlerdir. Üçüncü aktörler tüm taraflar arasında ortak çıkar alanlarını keşfetmeye çalışırlar. Çatışmaya taraf olan aktörlerin incelenmesinde soğan (onion) halkası modeli ve Galtung'un çatışma üçgeni modeli, her bir kilit aktörün kapsamlı bir şekilde barış ve çatışma profilini ortaya koymasından dolayı kullanılan birer analiz yöntemleridir. Soğan halkası modeli, çatışan aktörlerin konumlarının, çıkarlarının ve ihtiyaçlarının daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Çatışma üçgeni modeli

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

ise aktörlerin her biri için tutum, davranış ve bağlamla (çelişki) ilgili faktörleri analiz ederek aktörlerin çatışmayı nasıl algıladığını ve çatışma içerisindeki konumunu ortaya koyan bir yöntemdir. Galtung tarafından geliştirilen bu yöntemde *tutum*, aktörlerin dini ve etnik nefret, güç kaybetme korkusu, olumsuz önyargılar gibi psikolojik durumlarını ve duygularını ifade ederken *davranış* olumlu ya da olumsuz eylemleri içermektedir. *Çelişki* ise, kıt kaynakların tahsisi, arazi anlaşmazlıkları veya eşit olmayan siyasi temsil gibi siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan genel durumu ortaya koymaktadır. Davranış gözlemlenebilirken, tutum ve çelişki ise örtüldür bu nedenle yalnızca çıkarımda bulunulabilir (Galtung, 1996: 71-72).

Sorunlar, çatışmanın konusunu oluşturmaktadır. Her konu, çözülmesi gereken bir anlaşmazlık noktası olarak kabul edilebilmekte ve böylece çatışmanın ne hakkında olduğu ortaya çıkmaktadır. Çatışmada taraflar için farklı öneme sahip çok sayıda sorun varsa, çatışmanın karmaşıklığı da giderek artmaktadır (Jeong, 2008: 35). Çatışmaların hiçbir zaman tek bir nedeni bulunmamaktadır. Bu nedenle çatışma analizi, mevcut çatışma nedenlerinin ve potansiyel gerilim kaynaklarının çok boyutlu bir değerlendirmesini de beraberinde gerektirmektedir. Çatışmanın sorunlarının analiz edilmesinde buz dağı modeli, çatışmanın kök ve yapısal nedenleri anlamak için nedensellik düzeylerini gösteren görsel bir model sunarken, çatışma ağacı ise, bir ağaç görüntüsünü kullanarak temel çatışma faktörlerini tanımlamayı amaçlayan bir yöntemdir. Çatışma ağacında kökler çatışmanın altında yatan veya yapısal nedenleri temsil ederken gövde, temel sorunu, dallar ise çatışmanın etkilerini ve semptomlarını temsil etmektedir (Oliva ve Charbonnier, 2016: 59-62).

Dinamikler, çatışmanın nedenleri ile aktörler arasındaki etkileşimin daha iyi anlaşılmasını içermektedir (UN Conflict Analysis Practice Note, 2016). Bununla birlikte çatışmanın tırmanma seviyesine, etkileşimin yoğunluğuna, çatışmanın doğasına atıfta bulunmaktadır. Çatışmayı tetikleyen konuların yanı sıra, dönemsel olarak ortaya çıkan ve tekrarlayan eğilimleri ve çatışma durumunda değişimi tetikleyen unsurları da içinde barındırmaktadır.

Kapsam ve yapısal faktörler, genellikle çatışmanın dış etkilerine değinmektedir. Çatışmanın tarafları arasındaki ekonomik ve siyasal

farklılıklardan kaynaklanan sorunlar çatışmanın seyrini de etkilemektedir. *Nedensellik*, çatışmaların doğası tek nedenli olmayıp psiko-sosyolojik, sosyo-ekonomik, siyasi ve uluslararası koşullara dayanabilmektedir. Çoklu nedensel faktörlere sahip olan çatışmalar, çatışmanın yapısını ve dinamiğini etkilemektedir. *Seçenekler/Stratejiler*, çatışmayla başa çıkmanın yollarını, kullanılmış veya kullanılacak stratejileri, çatışma taraflarını veya çatışmayı yatıştırmak için üçüncü taraf çabalarını incelemektedir.

Filistin-İsrail çatışması tartışmasız tarihte en çok araştırılan ve tartışılan zorlu bir çatışmadır. Bir sonraki bölümde çatışma çarkı modelinin altı unsuru ekseninde Filistin-İsrail çatışmasının analizi yapılmıştır.

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL ÇATIŞMASININ ANALİZİ

Filistin-İsrail sorunun çözümlemesinde, çatışmanın doğasını ve çeşitli boyutlarını anlamak için Mason ve Rcyhard'ın "çatışma çarkı" modeli kullanılmıştır. Bu bağlamda Filistin-İsrail çatışması, aktörler, sorunlar, dinamikler, kapsam ve yapısal faktörler, nedensellik ve stratejiler/seçenekler bakımından altı farklı kategoride ele alınmıştır.

AKTÖRLER

Çatışmaya taraf olan aktörlerin incelemesi çatışmanın nedenlerine ulaşmada önemli bir yer tutmakla birlikte aynı zamanda aktörlerin belirlenmesi kalıcı anlaşmaların yapılabilmesi açısından da önem teşkil etmektedir (Wallensteen, 2007: 48).

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

Tablo 1: Soğan Halkası ve Çatışma Üçgeni Modeli Çerçevesinde Aktör Analizi

Aktörler	Soğan Halkası Modeli			Çatışma Üçgeni Modeli		
	Pozisyon	Çıkarlar	İhtiyaçlar	Tutum	Davranış	Bağlam/Çelişki
<i>Filistin</i>	Uluslararası kurallar	Devlet	Toprak/Devlet	Karşılıklı olumsuz yargılar/ Güvensizlik	Şiddet	Hedeflerin uyumsuzluğu
<i>İsrail</i>	Statükonun korunması/ ilhak	Güvenlik	Toprak/Güvenlik		Genişleme / Şiddet	

Filistin-İsrail çatışmasının Tablo 1'den de görüldüğü gibi birincil aktörleri Filistin ve İsrail Devletleridir. Aynı toprak üzerinde hak iddia eden iki aktör arasında karşılıklı olumsuz yargılar ve hedeflerin uyumsuzluğu taraflar arasında güvensizlik ve şiddet sarmalını beraberinde getirmektedir. Birincil aktör olan Filistin, kendi içerisinde bölünmüş bir yapıya sahiptir. Bu bölünmüş yapısı özellikle, Yaser Arafat'ın ölümünün ardından yapılan seçimler sonrasında gün yüzüne çıkmıştır. Filistin siyasetinin iki önemli aktörü olan Hamas ve El-Fetih, ülkenin coğrafi bölünmüşlüğünü, siyasete taşımıştır. Hamas ve El-Fetih arasındaki bu siyasi bölünmüşlüğün ortadan kaldırılması için birçok adım atılmış olsa da fikir ayrılıkları anlaşmazlığın sürmesine yol açmıştır. Bu parçalanma, Filistin toplumunun geleceğinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Aynı zamanda İsrail ile Filistinliler arasındaki barışın önündeki süregelen engeller, değişen iç siyasi dinamiklerle birleştiğinde aralarındaki çatışmayı çözmelerini son derece zorlaştırmaktadır (Ben-Meir, 2016: 1). Sorunun diğer birincil aktörü ise, İsrail Devleti'dir. İsrail'in siyasi aktörlerinin soruna bakış açıları birbirinden farklı görüşleri barındırmaktadır. Sol kanat partiler barış görüşmelerine daha ılımlı bir pozisyon takınırken, sağ kanat partiler ise kurulacak bir Filistin Devleti'ni dışlamakta, herhangi bir toprak tavizini reddetmeye devam etmekte ve giderek daha açık bir şekilde Batı Şeria'nın kısmi ilhakını talep etmektedir¹ (Lintl, 2018: 7). İsrail'in ulusal kimliğine gömülü siyasi kültürü, vaat edilmiş topraklara aidiyet duygusu

¹ Özellikle barış sürecinin başladığı 1990'lı yıllar içerisinde sol ve sağ partiler arasında görüş ayrılıkları en üst düzeye ulaşmıştır. Barış süreci yılları içerisinde İsrail parlamentosunda İzak Rabin (1992-95), Şimon Peres (1995-96), Benyamin Netanyahu (1996-99), Ehud Barak (1999-2001), görev almış, bu süreçte 1996-99 yılları hariç diğer yıllarda sol partiler parlamentoya hakim olmuştur.

ve Siyonizm ile kendi devletlerine sahip olma vizyonu, politik çıkarlarına da nüfuz etmiş (West, 2003) ve İsrail'in siyasi, Yahudi kimliği ve inancı ile iç içe geçmesine neden olmuştur. Filistin siyasetinde ise, Arap milliyetçiliği ve İslam inancı siyasi kültürünün ayrılmaz bir parçası olmuştur (Pappe, 2004: 79). Tarafların siyasetine işlemiş bu ideolojik farklılık, aynı topraklar üzerindeki karşılıklı iddialarını tatmin edecek siyasi bir çözüme ulaşmayı zorlaştırmaktadır.

İkincil aktör olarak karşımıza sorunun çözümünde önemli bir role sahip olan Arap Devletleri (Mısır, Suriye, Lübnan, Ürdün) çıkmaktadır. 1949 ve 1967 yılları arasında Filistin sorunu çoğunlukla Arap Devletleri'nin kontrolünde şekillenmiştir (Kelman, 2007: 289). Arap Devletleri'nin Filistin sorunu karşısında bölünmüş yapısı, sorunun derinleşmesine yol açmaktadır. Sorunun çözümü için Arap Devletleri'nin ortak paydada buluşması gerekmektedir.

İki taraf arasındaki asimetrik güç dengesi göz önüne alındığında, uluslararası katılımın önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Güç asimetrisi, çatışmanın uzlaşmaz doğasına katkıda bulunmakta ve barış süreçlerinin önüne geçilmesine neden olmaktadır. Bu yüzden taraflar arasında barış sağlayacak üçüncü aktörlerin rolü önem arz etmektedir. Üçüncü aktörlerin başında sorunun çözülmesi için büyük rol oynayan Birleşmiş Milletler Örgütü gelmektedir. Birleşmiş Milletler, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasında ve anlaşmazlıkların çözümünde birincil etkiye sahip bir organdır. Bu nedenle, çok taraflı görüşmelerin yapılmasında taraflar arasında bir arabulucu rolü görmekte ve uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözümünde yönlendirici rolünü sürdürmektedir (Çalık Topuz, 2016: 244). Birleşmiş Milletler dışında üçüncül aktör olarak ABD ve Türkiye'nin arabuluculuk için çalışmaları da taraflar arasındaki çatışmada önemli yer tutmaktadır. ABD'nin taraflar arasındaki çatışmanın çözümü için katkıda bulunmasına rağmen, ikili, bölgesel, küresel dengeleri göz önüne almak yerine kendi ve İsrail'in stratejik hedeflerini dikkate alması soruna olumlu bir katkı sağlanamamasına neden olmaktadır (Bayraktar, 2013: 298). Türkiye ise, bölgede kalıcı bir barışın sağlanmasında BM Güvenlik Konseyinin 242 ve 338 sayılı kararlarının önemine vurgu yaparak barış için toprak ilkesi temelinde bir sonuca ulaşılmasını desteklemektedir. Bu doğrultuda, Türkiye, güvenli ve meşru sınırlar içerisinde iki ayrı devletin yan yana yaşayacakları bir yapıyı desteklediğini belirtmiştir (Pehlivanoglu, 2004: 252-253).

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

1990'lı yıllar boyunca artan çözüm çabalarının yerini, çözümsüzlüğün almasında sorunun sadece iki tarafı ilgilendiren bir sorun olmaması ve farklı aktörlerin etkisinin varlığının, sorunun çözümsüz kalmaya devam etmesinde etkili olduğu görülmektedir.

SORUNLAR

Taraflar arasındaki anlaşmazlık noktalarını ve çatışmanın ne ile ilgili olduğunu sorunlar ortaya koymaktadır. Çatışmada temel analiz aracı, aktörler arasında çatışmaya neden olan gerilim kaynaklarını incelemektedir. Çatışmanın nedenlerini belirlemek, barışa katkıda bulunan faktörleri bulmak kadar önemlidir. Buzdağı ve çatışma ağacı modeli ile çatışmaya neden olan faktörler incelenmiştir. Tablo 2'de Filistin-İsrail çatışmasının nedenleri görselleştirilmiştir.

Tablo 2: Buzdağı Modeli ve Çatışma Ağacı Modeline Göre Filistin-İsrail Çatışmasının Sorunları

Buz Dağı Modeli				Çatışma Ağacı		
Görünen Nedenler	Görünmeyen Nedenler			Etkileri	Ana Problemler	Sorunun Kökleri
	Yakın Nedenler	Yapısal Nedenler	Kökleri			
Güvenlik	Güvenlik	Asimetrik Güç	Toprak	Güvensizlik	Toprak Kudüs Mülteciler Yerleşimciler	Toprak
Toprak Kudüs Mülteci Yerleşimciler	Anlaşmaya bağlılık sorunları	Ekonomik Eşitsizlik	Etnik/Dini/Tarihi	Şiddet/Terör		Etnik/Dini/Tarihi

Filistin ve İsrail arasında on yıllardır süren çatışmanın kökleri, kutsal topraklar üzerindeki iddialarına dayanmakla birlikte taraflar arasında hem barışa engel teşkil eden hem de çatışmanın itici faktörleri arasında, Kudüs'ün statüsü, Filistinli mülteciler için geri dönüş hakkı, Filistin Devleti'nin toprak bütünlüğü ve Yahudi yerleşim yerleri sorunu yer almaktadır.

Mülteci sorunu: Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkı, çatışmanın çetinliğine neden olan en sorunlu yönlerden biridir. İsrail, mülteci sorununun 1948 Savaşı'nda Yahudi Devleti'ne yönelik birleşik Arap saldırısının bir sonucu olarak ortaya çıkması nedeniyle, sorununun

kaçınılmaz olarak ortaya çıkmasından sorumlu tutulamayacağını iddia etmektedir (Siniver, 2018: 2). Bununla birlikte, Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkını tanımanın bölgede demografik değişiklik yaratacağı endişesi ile İsrail Devleti'nin varlığını ve bekasını tehdit ettiğini ileri sürmektedir. Bu yüzden mültecilerin, iki devletli çözümün bir parçası olarak kurulacak Filistin Devleti'ne gitmeleri gerektiğini savunmaktadır (Robinson, 2022).

Kudüs meselesi: Her iki taraf içinde kültürel ve dini bir merkez olarak kabul edilen Kudüs'ün sembolik değeri tartışılmaz bir boyutta yer almaktadır. İsrail için Kudüs şehri, Yahudi Devleti'nin tek ve bölünmez başkentidir. Filistinliler için ise, Doğu Kudüs Filistin Devleti'nin başkenti olarak kabul edilmektedir. Her iki taraf içinde Kudüs'ün mülkiyetinden veya kontrolünden vazgeçmek Kudüs'ün kutsal bir yer olarak önemine dayanan dini ve milliyetçi anlatılara ihanet olarak görülmektedir. Bu yüzden Filistin-İsrail çatışmasında Kudüs, dini ve jeopolitik önemi nedeniyle çatışmanın en uzlaşmaz yönlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yahudi yerleşim yerleri: 1967 Savaşı'ndan sonra Yahudi yerleşim yerlerinin kurulması İsrail hükümetinin resmi politikasına haline dönüşmüştür. İsrail demografiyi kendi lehinde tutmak ve anavatanı Yahudileştirmek adına yerleşim faaliyetlerini işgal altındaki topraklara doğru yayılmasını günümüzde de devam ettirmektedir (B'Tselem, 2002). İsrail işgal etmiş olduğu topraklarda hiçbir zaman bir Filistin devleti olmadığı için bu bölgelerin "işgal altında" değil, "tartışmalı" olduğunu savunmaktadır (Stockmarr, 2012: 20). İsrail yerleşimlerinin Filistin'in bazı bölgelerine ve Yeşil Hat'ın sınırları çizilmiş bölgelerinin ötesine yayılması, mevcut anlaşmalara ve BM Antlaşmalarına aykırıdır. İsrail'in Filistin toprakları üzerindeki Yahudi yerleşim yerlerini genişletme faaliyetlerine devam etmesi bir yandan barış süreçlerini olumsuz etkilerken diğer yandan ise Filistin topraklarının parçalanmasına neden olmaktadır.

Filistin'in toprak bütünlüğü ve egemenlik sorunu: Filistinliler için bir barış anlaşması, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nden oluşan ayrı, bağımsız (Filistin) egemen bir devletin kurulmasını ve tanınmasını gerektirmektedir. Ancak, Gazze Şeridi ve Batı Şeria'nın hem coğrafi hem de idari yönden ayrı yapısı, bağımsız birleşik bir Filistin Devleti'nin önündeki zorluklardan birisidir.

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRİL SORUNU

Dört temel başlık altında topladığımız sorunlar dışında taraflara arasında güvenlik ve su sorunu da önemli yer tutmaktadır. İsrail, ezici askeri üstünlüğüne ve toprak bütünlüğüne yönelik ciddi şekilde tehdit edebilecek bir saldırı olasılığı düşük olmasına rağmen, Filistinli militanların kendilerine karşı roket ve intihar saldırılarını sürdürdükçe, ulusu savunmak için güçlü önlemler almakta haklı olduklarını savunmaktadır. İsrail, Filistin topraklarına düzenlediği operasyonların dışında güvenlik bariyerleri ile de Filistin toplumunu baskı altında tutmaya çalışmaktadır. Güvenlik bariyerleri aynı zamanda bitişik bir Filistin yönetiminin ortaya çıkmasını önleyeceği için iki yaşayabilir devlet olasılığını engelleyen bir gerçeklik yaratmakta ve çatışma kazananın olmadığı sıfır toplamı bir oyuna dönüşmesine neden olmaktadır (Bickerton ve Klausner, 2022: 496). Su kaynaklarının kontrolü ise, İsrail için önemli güvenlik konularından biri olmuştur (Şahin, 2005: 177). Arap-İsrail çatışmasının dini ve siyasi retorüğının yanında, çatışmanın taraflarının aralarında su kaynaklarını ve kullanımını kontrol etme ihtiyacı etkilidir. Bölgenin su kaynaklarının paylaşımına ilişkin anlaşma, sadece Filistin-İsrail sorunu için değil, Orta Doğu barışı içinde elzemdir (Bickerton ve Klausner: 218).

DİNAMİKLER

Çatışmanın dinamiği sabit ve tek düze olmaktan ziyade dinamik ve değişken bir yapıdan meydana gelen bir süreci içermektedir. Bu yüzden sadece kazanmaya veya kaybetmeye yönelik doğrusal bir ilerleme süreci değildir. Çatışmanın dinamikleri içsel ve dışsal faktör olmak üzere çatışmaya etki eden ve seyrini olumlu veya olumsuz yönde değiştiren unsurları kapsamaktadır. Örneğin, çatışan tarafları müzakere masasına doğru iten içsel ve dışsal farklı faktörlerin devreye girmesi, çatışma sürecini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

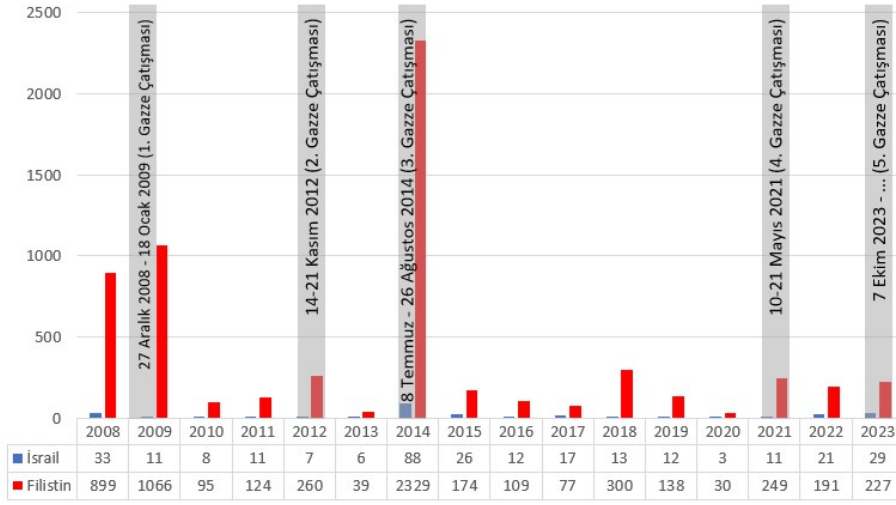
Filistin-İsrail çatışmasının dinamiklerini tarihsel olarak incelediğimizde, 1948, 1956, 1967, 1973, 1982, 1991, 1993 ve 2000 sonrasında çatışmanın dinamiğini etkileyen önemli olaylar yaşanmıştır. Bu yılların her birinde, savaş, yeniden düzenleme veya barış için çerçevelerin tesis edilmesi için adımlar atılmış ve bu atılan adımlar, bölgede güç dengelerinde kaymalara ve/veya ideolojik ve algısal dönüşümlere neden olarak dramatik ve kalıcı bir değişim dönemi meydana getirmiştir (Lesch, 1979: 2). 1948 yılında İsrail Devleti kurulmuş

ve sadece Filistin'i değil Orta Doğu coğrafyasını etkileyen bir sürece girilmiştir. Arap-İsrail Savaşlarında (1956-1967-1973) birçok Filistinli mülteci haline gelirken, Mısır ve Suriye toprak kaybetmiştir. 1967 Savaşı'nda Filistin sorununun çözümü için Birleşmiş Milletlerin 242 sayılı kararında "barış için toprak" formülü barış sürecinde yeni bir aşamayı başlatmıştır. 1973 Savaşı sonrası ortaya çıkan petrol krizinin etkileri sadece bölge ülkelerini değil petrol ihraç eden ve ithal eden bütün ülkelere sıçramıştır. 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgali sonrası FKÖ'nün Lübnan'dan sürülmesi Filistin'in iç dinamiklerini derinden etkilemiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile ise, uluslararası sistemdeki yapının değişmesi, Arap-İsrail sorunu içinde yeni bir dönem başlatmıştır. 1991 yılında Madrid'de başlayan barış süreci, 1993 yılında Oslo Antlaşmasıyla devam etmiştir. 1993 yılına kadar İsrail, Filistin'in ulusal haklarını ve çatışmanın bağımsız bir tarafı olarak tanımamıştır. FKÖ ile müzakereleri ise terör örgütünden başka bir şey olmadığını öne sürerek reddetmiş ve yalnızca Ürdün veya diğer Arap devletleriyle anlaşmalar yapmak ısrar etmiştir. Oslo Barış süreci bu yüzden çatışmanın dinamiklerin değişiminde önemli olmuştur. 2000 sonrası yaşanan gelişmelerde ise hem içsel hem de dışsal dinamiklerin değişimi çatışmanın sorunlarını farklı bir boyuta taşımıştır.

2000 sonrası devam eden müzakere süreçlerinin başarıya ulaşmaması, 2005 yılında İsrail'in Gazze'den çekilmesinin ardından Filistin yönetiminin ikiye bölünmesi ve Filistin demokratik yönetiminin istikrarlı bir şekilde gerilemesi, İsrail'de ise işgal altındaki Filistin topraklarının kalıcı kontrolünü benimseyen bir liderliğin artan hakimiyeti çatışmanın seyrini etkilemiştir (Hassan vd., 2021: 4). İsrail, Hamas'ı terrorist bir olarak ilan ederken aynı zamanda 19 Eylül 2007 tarihinde Gazze'nin "düşman bölgesi" haline geldiğini duyurmuştur (Beinin ve Hajjar, 2014: 15). Bu kapsamda, 2008, 2012, 2014, 2018, 2021 ve 2023 yıllarında İsrail, Gazze'ye yönelik operasyonlarda bulunmuştur. Şekil 2, 2008-2023 yılları arasında Filistin-İsrail çatışmalarındaki ölüm sayıları (OHCA, 2023) baz alınarak oluşturulmuştur.

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

Şekil 2: Filistin-İsrail Arasında Yaşanan Çatışmalar Sonucu Ölüm Sayıları

Kaynak: (OHCA, 2023)

İsrail'in Gazze ablukası ve operasyonları sonucu bölgeyi kapsayıcı kontrolü, Filistin'in siyasi ve ekonomik yönetimini de zorlaştırmıştır. Bunlarla birlikte Batı Şeria ve Gazze Şeridi'ne güvenlik duvarı adı altında bariyerlerle çevirmesi sivil halkın yaşantısını iyice zora sokarak taraflar arasındaki çatışmanın derinliğini değiştirmiştir. Çatışmanın çözümünde giderek artan sorunlara yol açmıştır.

Filistin-İsrail sorununun dinamiklerin değişiminde bir diğer etken ise, uluslararası aktörlerin soruna etkisi olmuştur. Örneğin, Trump yönetiminin 2017 yılında uluslararası hukuk kurallarına ve BM kararlarına karşı Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanımasıyla mevcut statükoyu doğrudan değiştirmeye çalışması sorunun çözümü için olumsuz etkiler yaratmıştır. ABD'nin bu girişimi, arabulucu olarak taraflar arasındaki müzakerelerdeki duruşunu etkilerken, çatışmanın dinamiklerini de etkilemiştir. ABD'nin bu kararıyla İsrail, taraflar arasındaki sorunlardan birisi olan Kudüs için güçlü bir dış desteği arkasına almıştır. Bu girişim sonrası bir kez daha taraflar arasındaki asimetrik güç dengesi ortaya çıkmıştır. Bu durum taraflar arasındaki güç dengesinin göz ardı edildiği sürece sorunun çözülmeyeceğini göstermektedir.

Taraflar arasındaki iletişim kalitesinin düşüklüğüne yol açan Filistin Yönetiminin bölünmüş yapısına ek olarak arabuluculuk faaliyetlerini yürüten ABD'nin soruna taraflı yaklaşımı çözüm sürecinin başarılı

olamamasına yol açmaktadır. Bununla birlikte, 1990'lı yıllarda başlayan barış görüşmelerinden günümüze kadar sorunun dinamiklerinin değişen koşullar içinde evrilmesi kapsamlı bir barışın önünde engel teşkil etmektedir.

KAPSAM VE YAPISAL FAKTÖRLER

Çatışmanın dışında kalan ancak çatışmayı etkileyen sorunlar kapsam ve yapısal faktörlerdir. Bu sorunlar; gelir, doğal kaynaklar, ticaret, şehirleşme, kaynak çeşitleri, üretim ve uluslararası ekonomi ile bağımlılık ilişkisi gibi ekonomik faktörlerden kaynaklanmaktadır (Ensaroğlu ve Akyeşilmen, 2013: 453). Bunlarla birlikte uluslararası sisteminde yaşanan gelişmelerden kaynaklanan dışsal etkenlerde soruna etki etmektedirler.

İsrail'in işgal altındaki topraklarda ekonomik entegrasyon girişimleri 1967 Savaşı'nda Golan Tepeleri, Batı Şeria, Doğu Kudüs ve Gazze'nin kontrolünü ele geçirmesiyle başlamıştır. Bu tarihten sonra İsrail, Batı Şeria ve Gazze ekonomilerini kendi ekonomisine entegre etmiş ve böylece tek bir ekonomik birim yaratmıştır. İsrail bu girişimiyle iç piyasa hacmini genişletmiş ve biriken sermaye için yeni pazar ihtiyacını karşılamıştır. Filistin için ise otonom bir ekonomik yapılanma sürecinin önüne geçilmiştir (Özkoç, 2009: 171). 1967-1990 yılları arasında İsrail, Filistin üzerindeki ekonomik baskısını artırarak Filistin ekonomisini kendisine bağımlı bir duruma getirmiştir. 1990 sonrası barış süreci içerisinde çatışmanın çözümünde ekonomik sorunların çözülmesi önemli bir konu olmuş ve ekonomik iş birliği, taraflara arasında yapılan anlaşmalarda yer almıştır.

Filistin topraklarının, coğrafi olarak bitişik olmayan alanlara veya kantonlara ayrılmış olması ve bölgeye giriş-çıkışların İsrail tarafından kontrol altında tutulması da ekonomik canlılığın zarar görmesine yol açmıştır. Coğrafi kapalılık ile birlikte, İsrail'in Filistin'in kaynakları (toprak, su, deniz vb.) üzerindeki devam eden kontrolü, Filistin'in giderek daha fazla İsrail ekonomisine bağımlı kalmasına neden olmuştur. UNCTAD Raporu'na göre, İsrail ablukasının Filistin halkını uluslararası pazarlardan izole ettiği ve dolayısıyla Filistin ihracatının %80'ini ve ithalatının %58'ini sağlayan İsrail'e karşı ezici bir ticari ve ekonomik bağımlılığa zorladığı belirtilmektedir (UNCTAD, 2019). Sınırları duvarlarla, Yahudi yerleşim yerleriyle ve yollarla birbirinden ayrılmış ve dünya pazarlarına serbest

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

erişimin olmadığı bir yapıya sahip Filistin, ekonomik olarak da parçalanmış ve kısmen yerel girdileri kullanan küçük üretim birimleri tarafından karakterize edilen bir yapıya dönüşmüştür (Roy, 2004: 369-371). Filistin'in yaşamış olduğu ekonomik zorluklar İsrail ile çatışmasının barışçıl bir şekilde çözülmesini engellemekte, aynı zamanda Filistin'in sosyoekonomik toparlanmasını ve kalkınmasını ciddi şekilde kısıtlamaktadır (Roy, 2004: 365). İsrail açısından çatışmanın ekonomik etkilerine bakıldığında, İsrail ekonomisi, Filistin'den çok daha güçlü ve dirençli olmasına rağmen, devam eden krizden zarar görmektedir. Çatışmanın maliyetleri ekonomi üzerinde büyük bir baskı yaratırken, çatışma uluslararası piyasalarda güvensizliğe neden olmakta ve yatırımların azalmasına yol açmaktadır (Roy, 2004: 394-395). Barış sürecine engel teşkil eden birçok faktör bulunmakla birlikte kalıcı bir sağlanmasında Filistin'in ekonomik olarak otonom bir yapıya sahip olması barışı tetikleyici bir etki sağlayacaktır.

İkinci olarak uluslararası sistemde yaşanan gelişmeler de Filistin-İsrail sorununa etki etmektedir. Orta Doğu'da son yıllarda yaşanan Arap Baharı hareketi sadece bölgenin ve belki de daha geniş dünyanın büyük bir kısmının istikrarını tehdit etmekle kalmamış, aynı zamanda Arap-İsrail ve Filistin-İsrail çatışmasının gelecekteki şekli ve yönü üzerine de etki etmiştir. Bu süreçle, İsrail ve komşu devletler arasındaki ilişkiler değişmiştir. İsrail ile Filistinliler arasındaki dinamik, göreceli sakinlik dönemleri ve yoğun düşmanlık patlamaları arasında gidip gelerek sürekli bir akış haline bürünmüştür (Bickerton and Klausner, 2022: xviii). Orta Doğu coğrafyasında yaşanan bölgesel çatışmalar dikkatleri Filistin-İsrail çatışmasından uzaklaştırmış ve Filistin-İsrail sorununda belirsizliğe ve çözümsüzlüğün devam etmesine yol açmıştır.

NEDENSELLİK

Çatışma çok boyutludur: "... dini, siyasi, kültürel, ekonomik ve psikolojik unsurlar birikerek, çözülemeyecek gibi görünen bir açmaz yaratmak için birbirini besler" (Korany, 2005: 64). Bu yüzden, nedenselliğin analizinde, taraflar arasındaki düşmanlıkların temel oluşumunu tespit etmek gerekmektedir. Ne petrol ne de başka bir zenginlik barındıran bölgede, taraflar arasındaki çatışmanın ardında ideoloji, ulusal kimlik, din ve tarihi faktörler önemli birer rol oynamaktadır (Lacoste, 2008: 288).

Arap-İsrail sorunu özelinde Filistin-İsrail çatışmasının altında yatan faktörlerden bir tanesi, taraflar arasındaki rekabet halindeki milliyetçilik dalgasından kaynaklanan ideolojik boyuttur. Bu ideolojik boyut, 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan dini doktrin temelinde inşa edilmiş bir siyasi hareket olan Siyonizm'in doğuşuna kadar uzanmaktadır. Siyonizm temelinde Filistin coğrafyasında Yahudi ulusunun inşasını savunan siyasi ve milliyetçi bir doktrindir (Graudy, 2004: 18). Siyonizm ekseninde, 1881 yılında başlayan göç dalgalarıyla Yahudiler, Osmanlı hükümetinden toprak satın alarak Filistin topraklarına göç etmeye başlamışlardır. Yahudi göç hareketinin artışı, iki toplum arasındaki gerilimin artmasına neden olmuştur. Filistinliler için Siyonizm, Filistinlilerin Filistin topraklarından sürülmesiyle sonuçlanan bir istilaya dönüşmüştür. Bu yüzden Filistin-İsrail çatışmasındaki gerilimin temelinde ilk olarak Yahudi göçü ve Yahudilerin toprak elde çabaları yatmaktadır (Cleveland, 2008: 281). Siyonist hareketinin ortaya çıkması aynı zamanda o dönemde Filistinli Araplar arasında milliyetçilik hareketinin yükselişini de tetiklemiştir. 19. yüzyılda Arap milliyetçiliğinden büyük ölçüde etkilenen Filistin milliyetçiliğinde ulusal kimlik ve bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulması fikri ön plana çıkmaya başlamıştır. Aynı bölge üzerinde kendi kaderlerini tayin etmek isteyen Filistin milliyetçiliği ile Yahudi ulusal kimliği kurma arayışına dayanan Siyonizm arasında, jeopolitik bir mücadele olarak başlayan çatışmanın temel doğasında ulusal bir kimliğin kurulması ve hayatta kalmak için toprak iddiası yer almıştır (Bar-Tal, 2006). İsrail'in ulusal kimliği, yargılanan bir azınlık olmanın tarihsel deneyimlerinden kaynaklanan korku ile karakterize edilirken, Filistin'in ulusal kimliği Filistin topraklarının işgali ile ilgili olarak gelişmiştir. Böyle bir çatışmada, bir tarafın kimliği ve varlığı, diğer tarafın kendi kimliğine ve varlığına yönelik bir tehdit oluşturmakta ve sıfır toplamlı bir çatışmaya dönüşmektedir (Kelman, 2007: 288). Bu yüzden çatışma, kendi kaderini tayin etme hedeflerini gerçekleştirmek için aynı toprağı elde etmeye çalışan iki ulusal kimlik arasındaki bir rekabet olarak gelişmiştir. Çatışmanın çözümüne odaklanıldığında ise, her iki tarafın ideolojik temellerinin çatışmanın kalıcı doğasına katkıda bulunduğu bir durum ortaya çıktığı için çatışan taraflar, taleplerinin ve tanınmanın yeterince karşılandığını göremediğinden barış görüşmeleri ve müzakereler sürekli olarak iptal edilme potansiyeli taşımaktadır (Kriesberg, 2005).

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

Taraflar arasında anlaşmazlık konusu toprakların -Kudüs de dahil olmak üzere- statüsü ve kutsallığı, çatışmaya önemli bir dini-kültürel yön katmaktadır. Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam olmak üzere üç büyük dinin doğum yeri olan Filistin toprakları, önemli bir dini öneme sahiptir. Pfeffer (2014), Filistin-İsrail çatışmasının sadece toprak mücadelesi olmadığını, aynı zamanda dine dayalı bir mücadele olduğunu ifade etmiştir. Bu yüzden, kutsal yerlerin kontrolü (Kudüs) ve her iki dinin kalıcı barış potansiyeline zarar veren kıyamet anlatıları da dahil olmak üzere, çatışmadaki ana faktörden biri de dindir (Mostafa, 2018). Özellikle, Yahudilerin bu topraklar üzerindeki iddiaları, Tevrat'ta Hz. İbrahim'e ve onun soyundan gelenlere verilen söze, bölgenin (Roma İmparatorluğu tarafından yıkılan) İsrail Yahudi krallığının tarihi bölgesi olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Taraflar arasında gerilim kaynakları (güvenlik, toprak) din dışı olmasına rağmen dini kimlik çatışmada merkezi bir unsur olarak yer almaktadır (Bickerton and Klausner, 2022: 6).

Arap-İsrail çatışmasının tarihi, her iki tarafı anlamak için son derece değerlidir, çünkü her iki taraftan biri diğerinin kurbanı olduğunu iddia eden iki tarihi anlatısı bulunmaktadır. İsrail için tarihi, Yahudilerin 2.000 yıldır diasporada yaşamalarına ve yüzyıllarca süren ayrımcılık, zulüm ve Holokost'la sonuçlanan pogromlar yaşamalarına dayanmaktadır. Filistinliler için ise, mülksüzleştirme, dağılma, işgal ve tanınmama Filistin tarihinin ana temalarını oluşturmaktadır. Bu acıların başlangıcı, İngilizlerin Filistin'i sömürgeleştirmesi ve Filistinlilerin 1948 yılında yeni kurulan İsrail Devleti'nden sürülmesiyle sonuçlanan tarihsel bir olaylar zincirine dayanmaktadır (Vollhardt, 2009: 139-140). İsrail ve Filistin, tarihsel anlatılarının tutsağı ve geçmişin kurbanlarıdır. Tarihsel anlatılar, ulusal kimliğin bir parçasını oluşturmasına ve ulusal miras olarak korunması gerekse de onları gelecekte mahrum bırakmamalıdır (Bar-siman-Tov, 2010: 21). Filistin-İsrail çatışmasında belirgin olan kurban olma inançlarının dinamikleri ve etkileri kısmen sorunun yıllardır çözümün sonuçsuz kalmasını açıklamaktadır (Coleman, 2003).

SEÇENEKLER/STRATEJİLER

İsrail-Filistin çatışması, çok sayıda ve yinelenen üst düzey müzakere girişimlerine rağmen devam etmektedir (Ben-Artzi, Cristal ve Kopelman, 2015: 60). Uluslararası aktörler, özellikle Soğuk Savaş Sonrası dönemde barış sürecini başarılı bir sonuca götürmek için bir dizi girişimde

bulunmuşlardır. Soğuk Savaş öncesi dönemde Birleşmiş Milletler'in arabuluculuğunda BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi'nde alınan kararlarla ilerleyen süreç, Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD'nin öncülüğünde yapılan anlaşmalarla devam etmiştir. 1990'lı yıllarda Madrid Konferansı ile başlayan sonrasında 1993 yılında Oslo Barış Antlaşmasıyla "barış için toprak" söylemi doğrultusunda iki devletli çözüm savunan bir barış sürecine girilmiştir. Bu süreçte, Gazze-Eriha (Kahire) Antlaşması, Oslo II (Taba) Antlaşması, El-Halil (Hebron) Protokolü, Wye River Memorandumu, Şarm El Şeyh Antlaşması, II. Camp David Zirvesi gibi taraflar arasında birçok görüşme yapılmış ancak Eylül 2000'de başlayan ayaklanma, barış sürecinin yerini asimetrik savaşın aldığı ve siyasetin başka yollarla savaşın bir uzantısı haline geldiği düşük yoğunluklu bir çatışma haline dönüştürmüştür (Cordesman, 2005). Ocak 2001 Taba Zirvesi ile 2008 yılı arasında, Arap Barış İnisiyatifi, Bush İnisiyatifi, Yol Haritası, Arap Barış İnisiyatifi, Bush İnisiyatifi, Yol Haritası, Nusseibeh-Ayalon Girişimi, Cenevre Girişimi, Suudi Barış Planı ve Annapolis Barış Konferansı gibi birçok öneriye rağmen İsrail-Filistin barış süreci fiilen bir çıkmaza girmiştir (Bar-Siman-Tov, 2010: 15).

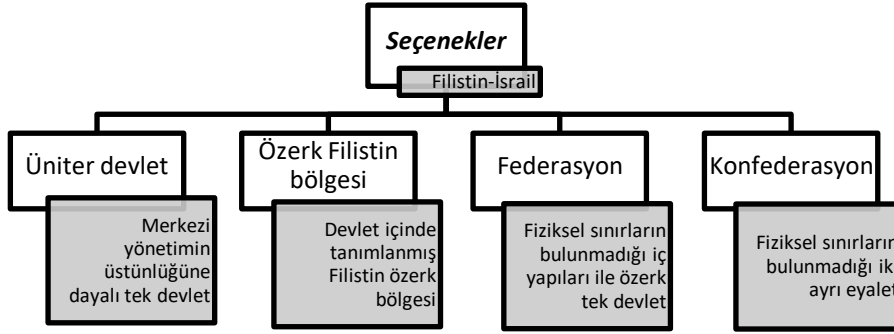
Taraflar arasında yapılan müzakerelerin çökmesinin ardındaki ana sebeplerden arasında müzakerelerden önce halklar arası uzlaşmacı önlemler yoluyla her bir çatışan meseleyle ilgili psikolojik engelleri hafifletmek için hiçbir çaba gösterilmemiş olması etkilidir (Ben-Meir, 2016: 10-11). Çünkü taraflar arasındaki sorunlar sadece toprak temelli değil, dini, tarihi ve ideolojik temellere dayanan bir boyuta sahiptir. Bu yüzden halklar arasındaki güven duygusunun yeniden canlandırılması gerekmektedir. Otuz yılı aşkın süredir devam eden barış görüşmelerine rağmen, iki taraf arasındaki şiddet zaman zaman ortaya çıkmış ve çatışmanın sona ermesi beklentileri her zamankinden daha uzak hale gelmiştir. Günümüzde Filistin-İsrail sorunu hala hiç bitmeyen bir müzakere ve çatışma döngüsüne hapsedilmiş durumdadır.

Son otuz yılda İsrail ve Filistin arasındaki barış görüşmeleri "iki ulus için iki devlet" temelinde çözülmek istenmiş ancak ABD Başkanı Donald Trump'ın 6 Aralık 2017 tarihinde Kudüs'ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararı ile birlikte iki tarafın ilk kez birbirlerinin ulusal haklarını tanıdığı Oslo Antlaşmaları üzerindeki tartışmaları yeniden başlatmıştır. Siyasi ilerlemenin yerini, artan ekonomik ve siyasi eşitsizlik ve giderek belirginleşen bölünmelerle birlikte gelişen bir statüko almaya başlamıştır

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

(Egel vd., 2021: ix). İki devletli çözümün gerçekleşme olasılığının giderek azalmasına yol açan bu olay, taraflar arasındaki sorunun çözümü için farklı alternatiflerin düşünülmesine yol açmıştır. Filistin-İsrail çatışmasında yönelik sunulan alternatifler/seçenekler Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3: Filistin-İsrail Çatışmasına Yönelik Sunulan Seçenekler

Kaynak: (Baruch, 2021)

İsrail-Filistin topraklarının iki bağımsız devlete bölünmesi, onlarca yıldır Yahudi ve Filistin ulusal hareketleri arasındaki çatışmanın çözümünde baskın yaklaşım olmuştur. Ancak günümüzde Filistin-İsrail çatışmasında gelinen noktada, iki devletli çözüm yerine sunulan seçenekler arasında: i) Akdeniz ile Ürdün Nehri arasındaki bölgenin tamamını kapsayan üniter bir devlet; ii) İsrail Devleti'nin bir parçası olarak Batı Şeria'da bir Filistin özerk bölgesi; iii) Yahudi ve Filistin bölgelerine bölünmüş bir federasyon; ve iv) İsrail-Filistin konfederasyonu fikri yer almaktadır (Baruch, 2021).

İki devletli çözüm yerine sunulan seçenekler, taraflar arasındaki somut konulara çözüm sağlarken tarafların ideolojik, tarihi ve dini farklılıklarından kaynaklanan soyut konuların çözülmesine yönelik bir çözüm getirmemektedir. Taraflar arasında güven ortamının sağlanmadığı bir noktada, üniter devlet, federasyon ya da konfederasyon seçenekleri makul görünmemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Filistin-İsrail sorununun kökenleri ve ilerleyişinde çatışmayı yönlendiren ve barışa doğru ilerlemeyi engelleyen temel faktörler çok çeşitlidir.

Taraflar arasında kalıcı bir barışa engel olarak hem tarafların uzlaşmaz kimliklerin doğası hem de Kudüs'ün statüsü, Filistinli mülteciler için geri dönüş hakkı, her iki devletin egemenliği ve güvenliği, sınırları ve Yahudi yerleşim yerleri sorunları gibi maddi ve manevi değerlere sahip birçok faktör yer almaktadır. Bununla birlikte taraflar arasındaki kültürel, dini geçmişlerin ve ulusal anlatıların belirgin bir şekilde farklılaşmaması her iki tarafın da birbirleriyle uzlaşmasını zorlaştırmaktadır. Özetle, taraflar arasındaki toprak konusundaki çatışma sadece milliyetçi söylemlerle değil, aynı zamanda kökleri geçmiş zamanlara kadar uzanan dini bağlarla da örülü bir sorunu kapsadığı için çözüm süreci ilerleyememektedir.

Barış sürecini kurtarmak, her iki tarafın da kimliklerini doğrulayan ve ihtiyaçlarını karşılayan bir uzlaşmaya dayalı karşılıklı güveni gerektirmektedir (Kelman, 2007: 287). Bununla birlikte geçmiş müzakerelerin başarısızlığının ardındaki nedenler doğrultusunda hareket edilerek yeni bir adım atılmalıdır. Sonuç olarak, çatışma çarkı modeli bize belirli bir çatışmanın boyutu hakkında daha derin bir anlayış kazanma imkânı sağlamaktadır. Spesifik bir çözüm önermek tamamen bu makalenin kapsamı dışında olmasına rağmen önerilen herhangi bir çözümün, her iki tarafın da barışı engelleyen çatışma değerlerinin en önemli unsurlarını ele alması ve taraflar arasında arabuluculuk yapması gerektiği ortadadır. İsrail ve Filistinliler arasındaki değişen iç siyasi ortam, ilerlemeyi engelleyen psikolojik ve siyasi kutuplaşma, her iki tarafın neden kendi başlarına bir barış anlaşmasına varamayacaklarını ve ulaşamayacaklarını göstermektedir. Adil bir barış, tüm tarafların geçmişle hesaplaşmasını ve bu gerçeğe dayalı bir çözüm aramasını gerektirmektedir.

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

KAYNAKÇA

BTSELEM (2002). Land Grab: Israel's Settlement Policy in the West Bank, https://www.btselem.org/publications/summaries/200205_land_grab.

BAR-SIMAN-TOV, Y. (2010). Barriers to Peace in the Israeli-Palestinian Conflict, The Jerusalem Institute for Israel Studies, Konrad Adenauer Stiftung, <http://en.jerusalem-institute.org.il/.upload/barriers-engsummary.pdf>.

BAR-TAL, D. ve SALOMON, G. (2006). Israeli-Jewish Narratives of The Israeli-Palestinian Conflict: Evolvement, Contents, Functions And Consequences. R. I. Rotberg (ed.), Israeli and Palestinian Narratives of Conflict: History's Double Helix, (s. 19-46), Bloomington: Indiana University Press.

BARUCH, Pnina Sharvit (2021). Resolving the Israeli-Palestinian Conflict: The Viability of One-State Models, Memorandum, 217, INSS, https://www.inss.org.il/wp-content/uploads/2021/12/Memo217_e.pdf.

BAYRAKTAR, B. (2013). Oslo Barış Süreci, İsrail-Filistin Barış Görüşmeleri 1991-2000, İstanbul: Küre Yayınları.

BEILIN, Y. (1992). Israel: A Concise Political History, London: Weidenfeld and Nicolson.

BEİNİN, J. ve HAJJAR, L. (2014). Palestine, Israel and the Arab-Israeli Conflict, Middle East Research and Information Project. <https://lokayat.org.in/books/palestine.pdf>.

BEN-MEİR, A. (2016). The Israeli-Palestinian Conflict: Time For A New Strategy, https://www.socialistsanddemocrats.eu/sites/default/files/Proposal%20Full%20Document_EU_final_saving_jordan_river_160303.pdf.

BEN-ARTZİ, R., CRISTAL, M. ve KOPELMAN, S. (2015). Conceptualizing Conflict Management and Conflict Resolution as Distinct Negotiation Processes in the Context of the Enduring Israeli-Palestinian Conflict. Negotiation And Conflict Management Research, 8(1), 56-63.

BICKERTON, I. J. ve Klausner, C. L. (2022). A History of the Arab-Israeli

Conflict. Taylor & Francis.

ÇALIK TOPUZ, Z. (2016). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararlarının Filistin-İsrail Barış Sürecine Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora tezi), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi.

CLEVELAND, W. L. (2008). Modern Ortadoğu Tarihi, çev. Mehmet Harmancı, İstanbul: Agora Kitaplığı.

COHEN, M. M. (2021). What Conflict Resolution Theories Can Offer as a Different Approach to the Israeli-Palestinian Conflict. Palestine-Israel Journal of Politics, Economics, and Culture, 26 (1/2), 147-155.

COLEMAN, P. (2003). Characteristics of protracted intractable conflict: Toward the development of a metaframework. Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, 9(1), 1-37.

CORDESMAN, H. (2005). Escalating to Nowhere: The Israeli-Palestinian War-The Actors in the Conflict: The Palestinian Factions that Challenge Peace and the Palestinian Authority, Washington: CSIS.

EGEL, D., Anthony C. R., Efron S., Karam R. T., Vaina E. M., Ries C. P. (2021). Alternatives in the Israeli-Palestinian Conflict, RAND.

FISHER, R. J. (1972). Third Party Consultation: A Method For The Study And Resolution Of Conflict. Journal Of Conflict Resolution, 16, 67-94.

GALTUNG, J. (1973). Theories of Conflict: Definitions, Dimensions, Negations, Formations, University of Hawai'i, https://www.transcend.org/files/Galtung_Book_Theories_Of_Conflict_single.pdf.

GALTUNG, J. (1996). Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization, London: Sage.

HASSAN, Z., Levy, D., KEİR, H. ve MUASHER, M. (2021). Breaking the Israel-Palestine Status Quo, Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace.

HAUSHOFER, J., BILETZKI, A. ve KANWISHER, N. (2010). Both sides retaliate in the Israeli-Palestinian conflict. Proceedings of the National Academy of

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

Sciences, 107(42), 17927-17932.

HERBERT, S. (2017). Conflict Analysis: Topic Guide, Birmingham: GSDRC, University of Birmingham.

JEONG, H. W. (2008). Understanding Conflict and Conflict Analysis, Sage.

KARAMAN, L. (1991). Uluslararası İlişkiler Çıkmazında Filistin Sorunu, İstanbul: İz Yayıncılık.

KELMAN, H. C. (2001). The role of national identity in conflict resolution: Experiences from Israeli-Palestinian Problem-Solving Workshops. Ashmore, L. Jussim, ve D. Wilder (ed.), Social Identity, Intergroup Conflict, and Conflict Reduction, (s. 187-212) Oxford: Oxford University Press.

KELMAN, H. C. (2007). The Israeli-Palestinian Peace Process and Its Vicissitudes: Insights from Attitude Theory. American Psychologist, 62(4), 287-303.

KRIESBERG, L. (2005). Nature, Dynamics and Phases of Intractability. Crocker, C. A., Hanson, F. O. ve Aal, P. (ed.). Grasping the Nettle: Analyzing Cases of Intractable Conflict. United States: United States Institute of Peace Process.

LACOSTE, Y. (2008). Büyük Oyunu Anlamak, Jeopolitik: Bugünün Uzun Tarihi, İstanbul: NTV Yayınları.

LESCH, D. W. (2001). 1979: The Year That Shaped the Modern Middle East, Westview.

LEWIS, B. (2006) Ortadoğu - İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi , çev. S. Y. Kölay, İstanbul: Arkadaş Yayıncılık,

LINTL, P. (2018). Actors in the Israeli- Palestinian Conflict: Interest, Narratives and the Reciprocal Effects of the Occupation, SWP Research Paper 3.

MASON, S. ve Rychard, S. (2005). Conflict Analysis Tools, Swiss Agency for Development and Cooperation, Conflict Prevention and Transformation Division.

MOSTAFA, M. G. (2018). Religion and the Israel-Palestinian Conflict Cause,

Consequence and Cure, Policy Analysis, <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/religion-and-israel-palestinian-conflict-cause-consequence-and-cure>.

OLIVA, F. ve Charbonnier, L. (2016). Conflict Analysis Handbook: Afield and Headquarter Guide to Conflict Assessments, Turin: United Nations System Staff College.

ÖZKOÇ, Ö. (2009). Savaş ve Barış: Doksanlı Yıllarda Filistin-İsrail Sorunu. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 64(3), 167-195.

PAPPE, I. (2004). A History of Modern Palestine: One Land, Two People. Cambridge: Cambridge University Press.

PEHLIVANOĞLU, A. Ö. (2004). Ortadoğu ve Türkiye, İstanbul: Kastaş Yayınevi.

PFEFFER, A. (2014). The Israel-Palestine Conflict Is Not Just About Land. It's A Bitter Religious War, The Guardian. <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/nov/20/israel-palestine-conflict-religious-war>.

ROBINSON, K. (2022). What is U.S Policy on the Israeli- Palestinian Conflict? Council on Foreign Relations, <https://www.cfr.org/backgroundunder/what-us-policy-israeli-palestinian-conflict>.

ROY, S. (2004). The Palestinian-Israeli Conflict and Palestinian Socioeconomic Decline: A Place Denied. International Journal of Politics, Culture, and Society 17(3), 365-403.

ŞAHİN, M. (2004). İsrail'in Su Sorunu ve Çözüm Arayışları, T. Yılmaz, M. Şahin ve M. Taştekin (ed.), Ortadoğu Siyasetinde Suriye, (s. 177-198) Platin.

SINIVER, A. (2018). Arab-Israeli Conflict. The Encyclopedia of Diplomacy, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/9781118885154.dipl0337>

STOCKMARR, Leila (2012), Is it all about terrirory? Israel's Settlement Policy in the Occupied Palestinian Territory since 1967, DIIS Report. <https://www.files.ethz.ch/isn/146722/RP2012-08-All-about->

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

territory_web.pdf

ULUTAŞ, U., BÖLME, S., M., DEMİR, G. N., TORLAK, F., ve ZIYA, S. (2012), İsrail Siyasetini Anlama Kılavuzu, Ankara: SETA Yayınları.

UN Conflict Analysis Practice Note (2016).
<https://unsdg.un.org/sites/default/files/Conflict-Analysis-Practice-Note-13-May-2016-Version.pdf>.

UNCTAD (2019). Palestinian Socioeconomic Crisis Now At Breaking Point,
<https://unctad.org/news/palestinian-socioeconomic-crisis-now-breaking-point>.

VOLLHARDT, J. R. (2009): The Role of Victim Beliefs in the Israeli-Palestinian Conflict: Risk or Potential for Peace? Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology, 15(2), 135-159

WALLENSTEEN, P. (2002). Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System, London: Saga.

WEST, D. L. (2003). Myth And Narrative in The Israeli-Palestinian Conflict, World Peace Foundation.

STRUCTURED ABSTRACT

Although the Palestinian-Israeli conflict, one of the most prominent and central conflicts in the world, has gone through various stages and developments from its beginning to the present, it still remains an unresolved and resistant problem to a peaceful solution. There are strong socio-psychological and structural factors that create great obstacles between the parties to start negotiations, carry out negotiations or reach an agreement and then enter the reconciliation process and hinder a peaceful solution (Bar-Siman-Tov, 2010: 28). These factors make the solution of the problem difficult and cause the Palestinian-Israeli conflict, which is one of the key issues in Middle East peace, to remain unresolved.

Conflict resolution is the systematic study of the causes, actors and dynamics of conflict in a given geographical context. Although conflict resolution approaches cannot provide absolute answers to mitigating and ending conflict, they do provide invaluable tools for better analyzing conflict and suggesting how to reduce barriers (Cohen, 2021). In addressing the Palestinian-Israeli conflict in the study, there is a need for a review of the obstacles, strategies and forward-looking ways to resolve the conflict in order to resolve the conflict peacefully. To that end, what is the solution to the Palestinian-Israeli conflict? What are the factors that prevent the parties from taking the necessary steps for a solution? Focusing on the reasons that hinder the peace process between the parties, it is focused on the question. In this context, the foundations of the Palestinian-Israeli conflict are examined within the framework of Mason and Rychard's analysis of the wheel of conflict.

Mason and Rychard have defined what each of the six parts of the conflict wheel means for understanding the various components of a conflict. Actors or parties are individuals, organizations or states in conflict. Those who are directly involved in the conflict are the primary actors. Those who are indirectly involved in the conflict are secondary actors. The actors involved in mediating or transforming the conflict are the third actors. Third actors try to discover areas of common interest among all parties. Problems are the subject of conflict. Each issue can be regarded as a point of disagreement that needs to be resolved, thus revealing what the conflict is about. If there are many problems of different importance for the parties in the conflict, the complexity of the

ÇATIŞMA ÇARKI ÇÖZÜMLEMESİ EKSENİNDE FİLİSTİN-İSRAİL SORUNU

conflict is increasing (Jeong, 2008: 35). Dynamics refers to the level of escalation of the conflict, the intensity of the interaction, the nature of the conflict. In addition to the issues that trigger the conflict, it includes the periodically emerging and repetitive tendencies and the factors that trigger change in case of conflict. Scope and structural factors often refer to the external effects of conflict. The structure of the economic and political system between the parties to the conflict also affects the course of the conflict. Causality, the nature of conflicts is not a single cause, it has multiple causal and systematic factors. The origins of the conflict can be based on psycho-sociological, socio-economic, political and international conditions and affect the structure and dynamics of the conflict. Options/Strategies examines ways to deal with conflict, strategies used or to be used, conflict parties, or third-party efforts to defuse the conflict.

The origins and progression of the Palestinian-Israeli problem are diverse, and the main factors driving the conflict and hindering progress towards peace are manifold. There are many factors that have material and moral values, such as the nature of the irreconcilable identities of the parties and the status of Jerusalem, the Right of Return for Palestinian refugees, the sovereignty and security of both states, their borders and Jewish settlements, as an obstacle to a lasting peace between the parties. However, the fact that the cultural, religious backgrounds and national narratives between the parties do not differ significantly makes it difficult for both parties to reconcile with each other.

Saving the peace process requires mutual trust based on compromise that affirms the identities of both sides and meets their needs (Kelman, 2007: 287). However, a new step must be taken by acting in line with the reasons behind the failure of past negotiations. As a result, the wheel of conflict model allows us to gain a deeper understanding of the extent of a particular conflict. Although proposing a specific solution is completely beyond the scope of this article, it is clear that any proposed solution must address the most important elements of the conflict values that hinder the peace of both sides and mediate between the parties. The changing domestic political environment between Israel and the Palestinians, the psychological and political polarization that hinders progress, show why both sides cannot and cannot reach a peace agreement on their own. A just peace requires all parties to come to terms with the past and seek a solution based on this fact.